

UNA VISIÓ CRÍTICA DE LES CIÈNCIES SOCIALS: EL PROJECTE GEA-CLIO.

Grup Gea-Clio (Josep Ciscar ; Alejandro Roig ; Cristina Sapiña;
Xosé M.Souto)

Ponencia Presentada en X Encuentro de Fedicaria. Valencia, 2004
Publicada en las Actas del Encuentro: GRUPO GEA-CLÍO
(compilador). *Espacio público educativo y enseñanza de las*
***ciencias sociales*, Valencia: Nau Llibres, 2005**

En la present comunicació intentem destacar l'interés i les possibilitats que té per a professors d'Ensenyances bàsiques poder elaborar, participar i utilitzar materials del Gea-Clio.

Tal com ressaltàvem en la comunicació presentada amb el títol
L'Escola democràtica i l'ensenyança de les ciències socials:

“ una didàctica crítica de les ciències socials suposa organitzar l'activitat educativa sotal els següents supòsits:

a)consolidar un grup de persones que trenque l'aïllament de l'aula amb una reflexió teòrica sobre la pràctica de l'aula.

b)considerar que les opinions espontànies de l'alumnat reproduïxen el coneixement vulgar de la ciutadania, en el qual es plantegen preguntes rellevants.

c)organitzar les activitats d'aprenentatge i els continguts en relació amb els problemes socials i ambientals que preocupen a la humanitat.

d)entendre que és possible organitzar de forma diferent la comunicació en l'aula i la valoració del treball docent amb uns materials alternatius.”

Este paràgraf reuneix i resumeix molt bé quina és l'orientació bàsica i general de la nostra pràctica educativa. A pesar de tot, en moltes ocasions s'argumenta en contra d'este quefer que l'elaboració

de materials és exclusivament una qüestió tècnica. Com vorem a continuació és quelcom que va més enllà d'un procés de creació i recerca, pot resultar un camí de diàleg interessant amb la realitat i amb els nostres alumnes/as.

Una de les primeres qüestions que hem d'abordar cada vegada que ens proposem realitzar uns materials és l'adequació entre el discurs teòric i la realitat de l'aula, de l'escola, doncs l'escola com a espai públic reuneix—a gran escala – tots els aspectes múltiples de la societat on està s'insereix. La complexitat fa difícil l'aplicació immediata, sense adaptació, de les teories que sustenten les nostres pràctiques. En cada cas caldrà matisar, concretar, puntualitzar, perquè nostre treball siga útil en eixe espai públic. Un espai que afecta a uns col·lectius molt concrets: alumnes, docents i pares, amb formes de pensar i actuar molt concretes. Si no s'aborda així, l'elaboració dels materials, es corre el perill de tindre discursos teòrics totalment desconnectats de la realitat immediata.

Així mateix el fet que l'escola siga espai públic convida i obliga en certa mesura a tots a manifestar explícitament quins són els nostres interessos.

Està clar que l'escola com a espai públic ha d'escoltar moltes veus, s'ha d'obrir a nous pensaments, disciplines, organitzacions socials, etc. Per això és important saber què vol la societat de l'escola, però també cal pensar què pot oferir l'escola i què no. En la definició d'estos límits és on els nostres materials juguen un paper important. És en ells on es concreten els diferents discursos exteriors, allò que la societat demanda, el que pot assumir l'escola, els nous pensaments, les noves ideologies, les noves inquietuds. Ací en este espai és on els materials que vam elaborar cobren i prenen tot el seu sentit. Així mateix és en eixe espai, així definit, on cobra una importància fonamental la

llengua. No sols permet interioritzar l'aprenentatge, acostant-lo a una realitat immediata, sinó que també posa un dels límits a eixe espai públic, convertint-lo en la part específica de cada comunitat escolar. En el cas de l'escola del País Valencià, l'idioma juga un paper important, doncs la realitat, les influències, etc. es viuen en molts casos en valencià i en forma de realitats valencianes. És per això que el material elaborat en un idioma concret –el valencià – porta implícit la concepció d'un espai i un temps sobre els quals la geografia i la història pretén fer pensar.

Participar d'este projecte i treballar amb estos materials fa que sempre s'estiga en contínua revisió, ja que els materials s'actualitzen en funció dels resultats i observacions realitzades en l'aula. Així entenem que des de la Geografia és factible explicar adequadament els problemes locals i quotidians dins d'un marc general més ampli que afecta a la vida dels alumnes, dels seus pares i de les seues comunitats. La història treballada amb este criteri permet entendre la societat des d'altres paràmetres de major maduresa i autonomia, personal i individual.

La importància d'usar materials diferents als llibres de text tradicionals, no radica en el fet de ser un llibre ; potser este aspecte és el menys important; allò important d'este projecte és que dóna la veu als alumnes, és que transforma la relació en l'aula des d'una pràctica hegemònica culturalment fins una antihegemònica i alliberadora, ja que no pretén que els alumnes reciten de memòria les veritats d'una visió de la realitat, moltes vegades inventada.

En paraules de Salvador Cardús: *“tota educació, de manera conscient o inconscient, transmet una manera d'entendre l'espai i el temps, i una manera de relacionar-s'hi. Fins i tot és podria forçar una mica mes l'afirmació anterior, i concloure que educar és transmetre una manera d'entendre i viure l'espai i el temps. “*

La realitat del comerç o la globalització no pot estar continguda només en la pàgina d'un llibre. El projecte Gea-Clio obri els seus materials a la realitat no per a contindre, ja que és impossible, però sí per a entendre als seus actors. És una proposta, com es veu, per a la comprensió dels problemes del present.

Si analitzem els materials que es publiquen de geografia i història, observarem que molts d'ells estan confeccionats per a abraçar un mercat escolar molt ampli, es tracta d'elaborar un producte de gran acceptació en el mercat. Esta orientació dels llibres o materials porta implícit el no intentar explicar la realitat social des d'un punt de vista crític. Eixa és la realitat, molts projectes editorials serveixen al consens social i a la imposició d'una visió hegemònica de la realitat ja que:

- Inculquen un saber consensual per a tota la societat. Ja que són indiferents a qualsevol diferència d'origen social, polític, etc. Encara que, això sí, poden afegir apèndixs més pròxims de caràcter més social.
- Els professors, consenten cedir part de la seua autonomia professional a les editorials. Així no és estrany escoltar estos comentaris:

“no hi ha cap llibre que t'agrade del tot, el teu després ja et maneges” . La selecció de continguts no es fa per una reflexió prèvia que és el rellevant, sinó en funció del temps, arribar fins ací o fins allí.

Tot açò porta implícit que és impossible treballar altres aspectes importants com els procediments. Tots els alumnes s'enfronten als mateixos reptes, el que ho agarra “ val”, el que no ho agarra “ és panoli, no s'esforça, no estudia prou”. La funció del professor és fer digerible el que posa el llibre, acabar el temari, complir amb la seua programació

per objectius.

Per part dels alumnes-aprenents, el saber que hi ha en el llibre es considera un coneixement acabat, els savis han investigat i diuen **la veritat**, en no saber com s'ha arribat fins eixa veritat no es qüestiona qui, com i per què. El present no fa la seua aparició quasi mai, i si ho fa esta ja conformat. Es presenta la cultura com a retòrica, no com una forma d'entendre els problemes tant propis com socials.

Així mateix amb estes aportacions editorials no s'atén a punts de vista minoritaris o de grups socials marginals (Cal pensar que els professors hem tingut èxit a interioritzar i expressar els punts de vista hegemònics, per això som professors)

Un altre aspecte a destacar dels materials que vam elaborar en el projecte Gea-Clio és que admeten moltes lectures i inclús interpretacions, la qual cosa ens porta al seu aspecte més interessant: “es trenca el monopoli del pensament unidireccional “Esta idea porta directament a entendre el fet social com quelcom complex, difícil de resumir en unes línies i que ens obliga a la construcció d'un pensament allunyat de consignes i molt pròxim a l'elaboració de continguts. És a dir a un pensament intel·ligent.

El treballar així ens obliga, com a professionals, a una contínua revisió de les nostres postures personals respecte de qüestions latents, refermant d'esta manera el convenciment que este tipus d'orientació en el treball millora els nostres coneixements, ja que ens obliga a estar al dia i inclús a anar canviant la visió de determinats temes amb les aportacions que se succeeixen diàriament.

Per a finalitzar indicar que els materials que vam treballar poden facilitar la tasca de formació del professorat, doncs el debat i revisió de la selecció d'activitats es transforma en una activitat de reflexió sobre la comunicació en l'aula. Això es corrobora per l'interés que ha suscitat

este projecte en investigacions universitàries, com és el cas de la Universitat de Lisboa, que l'ha adoptat com a exemple de relació entre teoria i pràctica.

Així mateix la confecció dels materials ens permet reflexionar sobre els obstacles de la cultura escolar, que interfereixen en una comunicació lliure i emancipadora entre persones (alumnes, professors, famílies i societat) En este sentit el projecte Gea-Clío ha vingut participant de les diverses plataformes que s'han constituït a València sobre l'escola pública, sobre les propostes educatives o sobre les relacions entre famílies i centre escolar.

Tot això ens ajuda, com a persones que vam formar part d'un col·lectiu, per a anar construint una teoria educativa amb les lògiques contradiccions i dubtes de la pràctica i amb les certeses ideològiques d'una didàctica crítica.